DIEPGANG

een kroniek van drie dorpen langs het Reitdiep

Een uitgave van de Historische Kring Ubbega
Adorp • Sauwerd • Wetsinge

de Wieken en Huis Roebers
Huis De Bult
slootherstel
de Bijbel van Sijtske Duirts

jaargang 8, nummer 24, november 2020

Redactioneel

Het laatste nummer van Diepgang in dit bizarre "coronajaar" ligt voor u. Veel aandacht in deze editie voor Hekkum en omgeving: twee artikelen van Reina de Lange over Huis Roebers én De Wieken en het al aangekondigde nieuws over een "Groot huis onder Adorp", *De Bult* genaamd. En verder herstel van het verkavelingspatroon rond Hekkum én bijzonderheden over een prachtige oude Bijbel. Illustratie op de cover: Westerkwartier 1675-1700; bron Groninger Archieven

Het Sauwerder Ommetje op een provinciale site

Deze zomer is er een boekje uitgekomen met een wandel- en fietsroute rond Sauwerd: *Het Sauwerder Ommetje*. De route vertrekt vanaf het Wetsinger Kerkje, gaat via Groot Wetsinge naar het Reitdiep en via Hekkum en Sauwerd weer terug naar Klein Wetsinge. Van de meest opvallende objecten en gebouwen wordt een beschrijving gegeven en het is voorzien van kaartjes en foto's, waaronder prachtige drone foto's van Mark Schuurman. Dit Ommetje was een initiatief van *Stichting Kunstvloed* en vooral van Nicolaas Geenen, de uitbater van het Wetsinger kerkje, die de meeste teksten heeft geschreven. Ook Bé Kuipers heeft een aantal teksten aangeleverd op basis van interviews met bewoners van enkele huizen en boerderijen. Het is een mooi vormgegeven boekje geworden, uitgegeven door Uitgeverij Vliedorp te Houwerzijl. Het ligt te koop in het Wetsinger kerkje en in De Dorpswinkel van Sauwerd.
Door de coronacrisis zijn veel evenementen afgelast, zo ook de jaarlijkse Dag van de Groninger Geschiedenis. Deze dag, die altijd gehouden werd in het gebouw van de Groninger Archieven in Groningen, was voor de HKU altijd een belangrijke en leuke bijeenkomst. De HKU stond er samen met veel andere historische clubs met een stand om aandacht te vragen voor de activiteiten van onze vereniging. En ook om 'Diepgangen' te verkopen en leden van andere historische verenigingen te ontmoeten. Bovendien werd er die dag altijd van alles georganiseerd: lezingen, muziek, films en tentoonstellingen. Dat alles ging dit jaar dus niet door.
Er is een alternatief bedacht. De Groninger Archieven heeft op een speciale website, *www.routesingroningen.nl*, een aantal wandel- en fietsroutes geplaatst. Daarbij is de *Dag* veranderd in de *Maand* van de Groninger Geschiedenis. Ook het Sauwerder Ommetje is via de HKU op deze site gekomen, met een prachtige "lead", een foto van Mark Schuurman. Gedurende de maand oktober worden beurtelings de routes uitgelicht o.a. via een kort interview op video. In ons geval is het interview gehouden met Nicolaas Geenen. De routebeschrijving van het Het Sauwerder Ommetje is ook integraal op de site van de HKU geplaatst, inclusief foto's en een routekaartje. Daar kunt u deze route ook downloaden.

De begraafplaats van Adorp: een update

In Diepgang 22 besteedde ik kort aandacht aan de abominabele staat van (veel van de) graven op het kerkhof in Adorp. In die bijdrage deed ik een oproep waarin ik vrijwilligers zocht voor schoonmaakwerk aan de graven. Daarnaast was ik op zoek naar lijsten en plattegronden van de begraafplaats, en ervaringen van mensen met andere begraafplaatsen. Tot mijn grote vreugde kan ik hier melden dat aan al mijn wensen voldaan is.
Zeker vijf mensen meldden zich met de mededeling graag te helpen met het schoonvegen, poetsen, en onkruid wieden op en rond de graven. Daarnaast werd ik er door Okke Amsing op gewezen dat hij enkele jaren geleden in opdracht van de gemeente Winsum een inventarisatie van de begraafplaats heeft uitgevoerd. Inmiddels heb ik via de gemeente Het Hogeland de documenten van deze inventarisatie ontvangen, en kunnen we dus veel gerichter te werk gaan.
Wat is dan nu het stappenplan? Allereerst hangt de gemeente een mededeling op bij de begraafplaats waarin onze plannen worden aangekondigd en een contactpersoon (ik) wordt vermeld. Hiermee voorkomen we dat mensen 'overvallen' worden door plotselinge activiteiten rond het graf van hun dierbare. Zodra deze mededeling er hangt, kunnen we legitiem aan de slag. In lijn met mijn eerdere stuk blijft staan dat twee zaken min of meer direct, en zonder bijzondere expertise kunnen worden uitgevoerd. Dit zijn de inventarisatie van de huidige staat van de graven, en, minstens zo belangrijk, een aanvang met het schoonmaken van de graven. Natuurlijk is het in het kader van 'dweilen met de kraan open', in dit seizoen niet zo zinvol om eindeloos blad weg te vegen, maar er kan wel degelijk veel nuttig schoonmaakwerk worden verricht op dit moment. Ook kunnen we beginnen met het inventariseren van de fysieke staat van de graven. Hierbij gaan we ook veel foto's maken, dus als iemand daar goed in is, dan horen we dat graag. Zowel voor het onderhoud als voor de inventarisatie zijn nog steeds meer vrijwilligers welkom!
Contactgegevens: Mans Scheper, Adorp
mans.scheper@rug.nl

De Hekkumer Wieken

door Reina de Lange

Door noodzaak gedwongen werd in 1639 besloten om de "Heckemer uyterdijcken ofte wijcken" te beschermen tegen het zoute water van het Reitdiep. Daarmee werd het laatste stuk buitendijks gelegen gebied in Ubbega binnendijks gebracht.

De "Heckemer uyterdijcken ofte wijcken' danken hun naam aan het feit dat het buitendijks (uiterdijks) land was, gelegen in een inham (wijk of wiek) bij Hekkum (zie kaartje). Het ontbreken van een dijk leverde lange tijd geen problemen op. De onbeschermde landerijen lagen hoog genoeg om geen overlast te hebben van het zout bevattende water van het Reitdiep, dat toen nog in open verbinding stond met de zee. Deze situatie veranderde nadat de provincie in 1629 opdracht gaf een nieuw stuk Reitdiep te graven, beginnend ten noorden van de (later aangelegde) Wetsingerzijl en eindigend boven Garnwerd. Dit ter afsnijding van de vele bochten die de oude (Hunze)loop in dit gebied kende (1, 2).

Een hoogtekaart van de Wieken. Hierop is mooi te zien dat de percelen tussen Hekkum en het Reitdiep hoger liggen (bruine kleur) dan het land ten zuiden en ten noorden ervan (groene kleur). Ook de lus van de oude Hunze-meander is goed te volgen, evenals de in 1639 aangelegde dijk, pal tegen het Reitdiep aan. Bron: www.ahn.nl

Voor sommigen pakte deze ingreep gunstig uit: zo kwam Garnwerd 'aan zee' te liggen. Anderen waren er niet blij mee, te weten de eigenaren en gebruikers van het land in de Hekkumer wieken. Het nieuw gegraven kaarsrechte stuk Reitdiep bedroeg in lengte minder dan een kwart van de oude bochtige loop maar moest toch dezelfde hoeveelheid water transporteren. Door het wegvallen van de dempende werking van de vele bochten in – en de breedte van – de oude loop, kwam het zout bevattende water nu veel sneller bij Hekkum. En dat water stond bij de wieken ook een stuk hoger dan voorheen. De onbedijkte landerijen gingen daardoor te vaak kopje onder, zodat al wat op het land stond wegdreef. Ook raakte het land door het zoute water bedorven en dat werd met de dag erger.
Al met al een fikse schadepost voor zowel de eigenaren van de landerijen als hun meiers (huurders). Zij hebben hierover dan ook geklaagd bij de provincie, de veroorzaker van de wateroverlast. Pas in 1639 werd besloten om de Hekkumer wieken in te dijken. Diezelfde zomer nog moest de dijk klaar zijn. De kosten daarvan werden dat jaar net zo hoog ingeschat als de schade die al veroorzaakt was (3).
Dat er bij Hekkum – dat in die tijd waterstaatkundig onder het Wetsingerzijlvest viel – een nieuwe dijk kwam, is dus te danken aan de vasthoudendheid van de gedupeerden. De provincie had zelf geen enkele noodzaak of haast om in te grijpen, wat anders geweest was als de situatie problemen of gevaar voor de scheepvaart had opgeleverd. En hoewel de provincie betrokken was bij het besluit, was dat niet het geval bij de aanleg van de nieuwe dijk. Dat is namelijk te Hekkum zelf opgepakt, uitgevoerd en betaald. Toen de afwikkeling van de kosten verschil van inzicht opleverde en men er te Hekkum zelf niet uit kwam, heeft de provincie bijgedragen aan de bemiddeling die in 1646 leidde tot een akkoord. Hiervoor is in 1643 landmeter Haubois naar Hekkum gestuurd om zowel de oude als de nieuwe dijk op te meten (4). Deze opdracht heeft hij zeer waarschijnlijk gecombineerd met het opmeten van een heerd land te Hekkum waarvan hij het fraaie kaartje (5) gemaakt heeft dat (gedeeltelijk) afgebeeld staat bij het artikel over Huis Roebers.

Natuurlijke rechttrekking van de Hekkumer bocht
De aanwezigheid van de Hekkumer wieken is verder terug te voeren dan hierboven beschreven is. In 1585 heeft provinciaal landmeter Gerrit Hopper namelijk bij "Heckum" "inde wijck" al een drietal stukken land opgemeten, die kort daarvoor van eigenaar verwisseld waren (6). Daarvan lag één stuk bij de rietkraag bij de dijk, een ander stuk strekte zich uit tot aan het Reitdiep en het derde stuk lag ernaast. Dit geeft aan dat de wieken al in de 16e eeuw bij de oude Hekkumer dijk lagen zonder daarvan gescheiden te zijn door het Reitdiep.
De nieuwe dijk waartoe in 1639 besloten werd, kwam dan ook over al langer bestaand – en voor landbouwdoeleinden geschikt – land te liggen. Omdat de Hekkumer bocht zeker al voor 1585 verdwenen was, hoefde het Reitdiep er niet afgedamd, afgesneden of verlegd te worden. Wat de wieken zelf betreft is 'sloot' het enige

type waterloop dat genoemd wordt en dat is al voor de indijking het geval (7).
Gesteld kan worden dat de bocht bij Hekkum geheel op natuurlijke wijze is verland waarbij de loop in westelijke richting is opgeschoven en daarbij recht is getrokken. Hiervoor is geen exact jaartal te geven. Het is in ieder geval al gebeurd voor 1585, zeker niet in 1639 of pas in 1661, een jaartal dat ook wel eens genoemd is (8).

Boerderij De Wieken
Op het land in de wieken heeft nooit een boerderij gestaan. De landerijen zijn altijd in gebruik geweest bij diverse boerderijen te Hekkum. Van deze boerderijen was er één sterk verbonden met het land in de wieken en werd daarom waarschijnlijk ook wel aangeduid als boerderij 'De Wieken'. Deze boerderij is eind 18e eeuw gebouwd en in 1946 door blikseminslag volledig afgebrand. Na afbraak is het pand nooit weer herbouwd.
Op de locatie van die boerderij heeft als directe voorganger 'Huis Roebers' gestaan.

Hoe dit in elkaar steekt, wordt beschreven in een ander artikel in deze editie.

Bronnen:
- 1. In deze tijd gebruikte men diverse aanduidingen door elkaar. De oude bochtige loop van de rivier de Hunze werd soms nog als Hunze aangeduid, dan weer als Reitdiep. En bij het Reitdiep kwamen de aanduidingen oude en nieuwe kanaal voor. Het oude kanaal was dan de Hunze – de natuurlijke waterloop – en het nieuwe kanaal het stuk dat in 1629 werd gegraven.
- 2. RHC Groninger Archieven (GrA), Toegang (tg.) 1 Staten van Stad en Lande, 1594-1798 inventaris (inv.) 123
- 3. GrA, tg. 2765 (Wetsingerzijlvest, 1587-1859) inv. 39
- 4. GrA, tg. 2765 (Wetsingerzijlvest, 1587-1859) inv. 39
- 5. Beeldbank Groningen identificatienummer NL-GnGRA_1536_6680
- 6. GrA, tg. 136 Hoge Justitiekamer en andere gewestelijke rechterlijke instellingen, 1444-1811 inv. 617
- 7. GrA, tg. 2765 (Wetsingerzijlvest, 1587-1859) inv. 39
- 8. Zie Diepgang: Jaargang 5 nr 13 april 2017 (pag. 8)

Deze fraaie foto van het gebied tussen Hekkum (midden boven) en het Reitdiep (onder) werd gemaakt door Mark Schuurman met een drone

Huis Roebers te Hekkum

door Reina de Lange

Het was in voorgaande eeuwen niet ongebruikelijk voor Stadjers om bezittingen in de Ommelanden te hebben. De familie Roebers had er her en der zelfs meerdere. Het bijzondere is dat ze te Hekkum een huis hadden, dat ten tijde van Johannes Roebers op landkaarten verscheen.

De eerste vermelding (voor zover bekend) van Huis Roebers op een landkaart stamt uit de periode 1675-1700 (1). Het betreft een kaart van het Westerkwartier dat ook een stukje van onze kant van het Reitdiep beslaat (zie coverfoto). Daarna verschijnt het huis op twee provinciekaarten, de eerste gemaakt door Van Starkenborgh (1720) en de tweede door F. Halma (rond 1725, zie afb. 1) (2).

Afb. 1 *Uitsnede van de provinciekaart van F. Halma*

Alle drie de kaarten zijn het over één ding eens: Huis Roebers staat ten oosten van het Reitdiep in de omgeving van Adorp. De kaart van het Westerkwartier geeft het huis ten zuiden van Adorp weer, op de twee provinciekaarten staat het er ten noorden van. Van Starkenborgh geeft daarnaast aan dat het een 'minderhuis' zou zijn oftewel eerder een buitentje dan een klassieke Groninger borg.

Dat een familie Roebers (3) in de 17e eeuw bezittingen had bij Hekkum, dat ten noorden van Adorp aan het Reitdiep ligt en onder het gebied van Adorp valt, blijkt in 1639 wanneer zij als eigenaar betrokken zijn bij de indijking van de "Heckemer uyterdijcken ofte wijcken" (4). Deze Hekkumer wijken – doorgaans geschreven als 'wieken' – zijn buitendijkse landerijen die gelegen zijn in een inham (= wijk) bij Hekkum.
Bij de indijkingsovereenkomst uit 1639 is Egbert(us) Buckhorst één van de ondertekenaars. Hij doet dit niet alleen voor zichzelf als landeigenaar, maar "alsock caverende voer salige Roebers kinderen". Dit houdt in dat hij naast zijn eigen belangen ook die van de kinderen van zijn overleden zwager Jacob Roebers behartigt, die met Egbertus' zus Roelefijn getrouwd was geweest (5). Ook zij hadden dus land in de Hekkumer wieken.
Verder wordt Buckhorst vermeld op een kaartje uit 1643 dat landmeter Egbert Haubois gemaakt heeft van een heerd land te Hekkum, waartoe ook een aantal percelen in de wieken behoorden (6). Buckhorst blijkt aan weerszijden daarvan landerijen te hebben – of dat alleen op eigen naam is of vanwege de kinderen Roebers, dat wordt niet duidelijk.
Nam in 1639 Egbertus Buckhorst voor zijn oomzeggers de zaken waar, ze doen dit later zelf bij de diverse verkopingen van onderdelen van hun bezit te Hekkum (7).
Zo wordt in 1646 op hun eigen verzoek als erfgenamen alsook op het verzoek van de schuldeisers van (broer) Jan Roebers, de heerd land te Adorp van 50 grazen groot (een gras is ruwweg een halve hectare) verkocht met huis, schuur, hof, gracht, singel en alles wat er bij hoort. Kopers zijn de zussen Catharina, Allegonda en Johanna Roebers. Het huis blijft dus in de familie.
Bij de verkoping in 1650 wordt duidelijk dat het Huis niet op de 50 grazen land staat, maar er naast gelegen is. Het geheel wordt dan gekocht door vijf personen onder wie Harmen Roebers (ter Brugge), broer van de drie zussen. Harmens vijfde deel wordt echter in 1651 alweer verkocht. Kopers zijn de vier andere personen. Desondanks lijken er (aangetrouwde) connecties te blijven met de familie Roebers. In wezen is het huis nog steeds in familiekring aanwezig.

In 1688 wordt in een akte ontvanger Roebers genoemd als oostelijke buur bij de verkoop van de eerdergenoemde heerd te Hekkum die in 1643 door Haubois opgemeten was – indertijd was Buckhorst die buur (8). Deze ontvanger Roebers is Johan(nes) Roebers. Hij is in 1647 geboren als zoon van Harmen Roebers en Tijsjen Cloot. Hoewel hij de doopnamen Johan Cloot heeft gekregen, is de tweede naam blijkbaar niet (vaak) meer gebruikt. Zelf geeft hij de voornamen van zijn beide ouders door aan zijn kinderen, maar dan ge-upgrade: zo wordt

Harmen Hermannus en Tijsjen Thijsia.
Johannes Roebers was provinciaal ontvanger, dat wil zeggen dat hij voor de provincie de belastingen inde. Dit gebeurde in het provinciaal collecthuis of com(p)-toir aan de Brede Markt in Groningen - later Grote Markt genoemd. Het comptoir was niet alleen zijn kantoor, maar ook enige tijd de gezinswoning, want dat staat vermeld bij de doop van een aantal van zijn kinderen. Nu staat het belastingkantoor wijd en zijd bekend als het Goudkantoor en is het een horecagelegenheid.
Vanwege zijn functie moet Johannes Roebers een belangrijk man zijn geweest. Topambtenaar zijn in het financiële en bestuurlijke centrum van de provincie is dus mogelijk een verklaring waardoor het Huis letterlijk op de kaart kwam te staan. Want zo'n functie biedt de mogelijkheid om het familiebezit te kunnen verwerven.
Want dat hij dit gedaan heeft, dat blijkt uit het feit dat hij het huis met bijbehorend land nalaat aan zijn zes kinderen die hem overleven. Bij boedelscheiding en een verkoping blijkt dat ieder van hen een zesde deel van Johannes' bezit te Hekkum verkregen heeft.
Uiteindelijk komt alles in 1762 bij Johan Abraham Veldtman in één hand (9). Hij is een kleinzoon van Johannes Roebers. Deze Johan Abraham Veldtman (geb. 1713) is een zoon van Otto Georg Veldtman en Willemina Roebers (één van de dochters van Johannes Roebers) (10).

Lange tijd is de familie dus eigenaar van zowel huis als landerijen, die ze zelf gebruiken dan wel aan anderen verpachten. Totdat het huis in 1758 als beklemde boerenplaats aan niet-familieleden wordt verkocht (11). Beklemming is een Groninger vorm van erfpacht waarbij de koper de eigenaar van het pand wordt, maar niet van het land. Dat land wordt van de landeigenaar gehuurd. In dit geval blijft het land in eigendom bij de nazaten Roebers.
Omdat Otto Georg Veldtman, zoon van de eerdergenoemde Johan Abraham, kinderloos sterft wordt in 1817 het land te Hekkum toebedeeld aan enige verwanten aan moederszijde, te weten leden van de familie Muntinghe (12). Doordat de Muntinghes dit in 1843 verkopen, komt er een definitief einde aan een lange periode van familiebezit (13).

Huis Roebers en boerderij De Wieken
Het huis dat er al begin 17e eeuw gestaan moet hebben (één van Jacob Roebers' kinderen is zelfs in Adorp gedoopt) is rond 1796 afgebroken en vervangen door een boerenbehuizing. In de *Groninger Courant* van 20 december 1796 staat namelijk bij de aankondiging van de veiling vermeld: "bestaande in een nieuws getimmerde Binnenhuis, Middelhuis en Vriesche Schure". Het jaartal van de bouw was overigens met muurankers op de gevel aangebracht en volgens overlevering duidde dat ook op het laatste decennium van de 18e eeuw. Eén van de weinige foto's staat hieronder (afb. 2).

Afb. 2 *Foto van boerderij De Wieken vóór 1946. Bron: Tussen Toen en Nu, blz. 143*

De locatie van deze boerderij, die ook wel aangeduid werd als boerderij "De Wieken", kan geen andere zijn geweest dan die van Huis Roebers. Dit volgt uit het feit dat de geschiedenis van de landerijen bekend is en deze al die tijd zonder bebouwing zijn gebleven; en het huis omringd werd door land dat die gehele periode aan anderen toebehoorde.
Combineer je deze gegevens met het kaartje dat landmeter Haubois in 1643 van Hekkum heeft gemaakt en de eerste kadasterkaart uit 1832 dan kun je stellen dat Haubois met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid Huis Roebers afgebeeld heeft. Op de locatie waar het kadaster in 1832 boerderij 'De Wieken' aangeeft, staat bij Haubois in 1643 een huis (zie afb. 3 en 4). Dit zou betekenen dat van Huis Roebers in ieder geval een afbeelding resteert en dat het huis treffend weergegeven zal zijn.

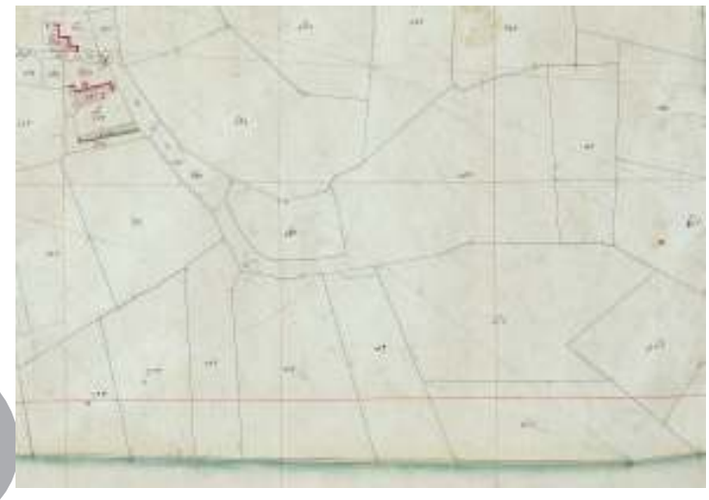

Afb. 3 *Kadasterkaart van 1832, zoals de kaart van Haubois uit 1643, dus met het zuiden boven.*

Afb. 4 *Uitsnede uit de kaart van Haubois, 1643. Een fraai beeld van de T-splitsing in Hekkum, met boven Huis Roebers en onder A de locatie van de huidige boerderij Veldman (Hekkumerweg 9). Het zuiden ligt hier boven en het noorden onder. Bron Groninger Archieven*

Haubois staat namelijk bekend om zijn uitzonderlijk grote aandacht voor detail. Het meest bekend is zijn kaart die hij in vogelperspectief van de stad Groningen heeft gemaakt en waarop echt alles – van huizen tot beplanting - minutieus weergegeven wordt.
Van het huis zelf lijkt niets meer over en zelfs de naam raakte in vergetelheid. Mocht er eind 18e eeuw al materiaal gebruikt zijn voor de nieuwe boerenbehuizing (hergebruik was in die tijd namelijk erg gewoon, zeker van stenen) dan is ook dat verloren gegaan. In juli 1946 sloeg bij 'De Wieken' namelijk de bliksem in waardoor het helemaal afbrandde. Herbouw heeft niet meer plaatsgevonden. Voor zover bekend is al wat er restte afgevoerd. De stenen zijn door de hitte van de brand zeer waarschijnlijk zo beschadigd geraakt dat Sauwerder aannemer Herman Teeninga, die toen de eigenaar van het pand was, ze in 1946 ondanks de grote naoorlogse materiaal- en woningnood niet heeft kunnen hergebruiken (14). Zelfs niet voor een klus thuis, te weten de ombouw van de timmermanswerkplaats achter zijn woning aan de Oude Winsumerstraatweg tot wooneenheid.
Tenzij ... er heel misschien ergens nog materiaal aanwezig is van de schuren van 'De Wieken'. Die waren namelijk in de jaren 1930 al deels gesloopt.

Bronnen/ noten:
- 1. Beeldbank Groningen (BG) identificatienummer (idnr.) NL-GnGRA_817_1053.
- 2. Respectievelijk BG idnr. NL-GnGRA_2376_25 en BG idnr. NL-GnGRA_1536_5152.
- 3. De naam Roebers komt ook voor als Robers, Roeberts, Roberts en enige andere varianten. En soms wordt ter Brugge achter de naam Roebers gezet om een nader onderscheid aan te brengen.
- 4. RHC Groninger Archieven (GrA), Toegang (tg.) 2765 (Wetsingerzijlvest, 1587-1859) inventaris (inv.) 39.
- 5. Familierelaties op basis van gegevens uit diverse doop- trouw- en begrafenisboeken en akten.
- 6. BG idnr. NL-GnGRA_1536_6680.
- 7. GrA, tg. 136 (Hoge Justitiekamer en andere gewestelijke rechterlijke instellingen, 1444- 1811) inv. 1354.
- 8. Resp. GrA, tg. 619 (Borg Farmsum, 1246- 1912) inv. 141 en tg. 136 (Hoge Justitiekamer en andere gewestelijke rechterlijke instellingen, 1444- 1811) inv. 1535 F 811/812.
- 9. GrA, tg. 516 (Familie Gockinga (1), 1640-1882) inv. 63 en tg 734 (Gerechten in Hunsingo, 1600-1811) inv. 357.
-10. Er is géén relatie tussen deze familie Veldtman (Roebers/ De Wieken) en de familie Veldman die later op de naburige boerderij (Hekkumerweg 9) kwam wonen!
- 11. GrA, tg. 734 (Gerechten in Hunsingo, 1600- 1811) inv. 357.
- 12. GrA, tg. 1871 (Notarissen te Groningen standplaats 22, 1812-1935) inv. 29 nr. 28.
- 13. GrA, tg. 1870 (Notarissen te Groningen standplaats 21, 1811-1935) inv. 231 nr. 14.
- 14. *'Fotografisch Geheugen: Woningperikelen in de jaren 1930 en 1940'*, Contactblad voor Adorp, Sauwerd, Wetsinge e.o. (1 juli 2015) 27-28.

Huis De Bult

door Gerta Boonstra

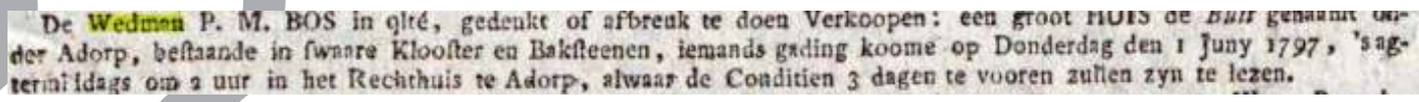
De Wedman P. M. BOS in qlté, gedenkt of afbreuk te doen Verkoopen: een groot HUIS de *Bult* genaamt onder Adorp, beſtaande in ſwaare Klooſter en Bakſteenen, iemands gading koome op Donderdag den 1 Juny 1797, 's agternamiddags om 2 uur in het Rechthuis te Adorp, alwaar de Conditien 3 dagen te vooren zullen zyn te lezen.

Afb. 1

De advertentie

In Diepgang 22 plaatsten we in de rubriek Oud Nieuws een advertentie (afb. 1) uit de Groninger Courant van 30 mei 1797 waarin "een groot Huis de Bult genaamt" te koop werd aangeboden. Het huis stond "onder Adorp" en was opgebouwd uit "swaare Klooster en Baksteenen".

Waar dit huis precies gesitueerd was, werd niet vermeld. Vandaar onze oproep in diezelfde Diepgang om meer informatie.

Klaas Bijsterveld reageerde. Hij liet ons weten dat hij over een aantal vermeldingen van dit huis beschikte (de oudste uit 1764 en de jongste uit 1806), waarin huis en/of land in steeds andere bewoordingen beschreven werd. In 1781 werd het te verkopen object omschreven als: "plm. 21 gr. behuisd land de Bulte genaamd te Adorp, bewoond door Klaas Arijs en vrouw onder beklemming van 63 Caroli guldens per jaar". In december 1796 werd hetzelfde object omschreven als "een boerenplaats de Bult". De verkoper was de diaconie van Adorp:

Diakonie van Adorp bied ter verkoop aan: een boerenplaats (De Bult) bestaande uit een binnenhuis, middelhuis en een friese schuur, met het recht der vaste beklemming van 21 gr. groen en bouwland staande en gelegen onder het schat register van Adorp, zo laatst gebruikt door wijlen Klaas Arijs. (Groninger Courant 23-12-1796)

We weten nu wie de laatste bewoner was en ook hoeveel grond er bij dit huis/deze boerenplaats hoorde, maar waar het huis precies gestaan had, was nog steeds niet duidelijk.

Klaas Bijsterveld beloofde echter verder te puzzelen en inderdaad kwam er enige dagen later een mailtje met een ingetekende kadastrale kaart (afb. 2) en de volgende tekst:

Ik denk dat ik de plek waar de behuizing "de Bult" op heeft gestaan gevonden heb. Zie bijgaande kaart, met waar het rondje staat de waarschijnlijke plaats.[....]. De omlijnde kadaster nummers komen overeen met de 21 grazen. Deze landerijen samen worden zelfs in 1839 nog het Bultje genoemd.

Afb. 2 *De kadaster-minuutplankaart uit 1832. De omlijnde kadasternummers (midden onder) zijn ingetekend door Klaas Bijsterveld. Het huis heeft gelegen op het ovaal omlijnde perceel. Vlak onder de omlijnde kadasternummers loopt de voormailge Zijllaan. De boerderij links boven De Bult is Rijnsterheerd*

De kaart ging vergezeld van een aantal notariële aktes uit de 19e eeuw die tezamen de informatie leverde waaruit Klaas Bijsterveld zijn conclusies had getrokken. Zo kwam hij uit op een plek iets ten zuidoosten van de boerderij Rijnsterheerd (nu: Hekkumerweg 8) in Hekkum.

Bij de Groninger Archieven was ik intussen digitaal gestuit op de koopakte van 15 januari 1798, waaruit bleek dat De Bult in dat jaar was aangekocht door Jan Raangs voor een bedrag van 2325 Caroli guldens. Omdat het huis op afbraak werd verkocht (kennelijk was het een bouwval), moet het de koper om de bijbehorende 21 grazen grond te doen zijn geweest, wat doet vermoeden dat die grond in de buurt van zijn eigen boerderij gelegen moet hebben. En dat klopt met de gegevens van Klaas Bijsterveld, want deze Jan Raangs woonde ten tijde van de aankoop op de nabij gelegen boerderij Rijnsterheerd. Verkoper van Huis De Bult was de diaconie van Adorp en de bijbehorende beklemming van 63 guldens moest jaarlijks betaald worden aan de Heer Berend van Iddekinge (1717-1801), oud--burgemeester van Groningen (afb. 3).

Afb. 3 *Berend van Iddekinge, één van de eigenaars van de Bult. Hij staat afgebeeld met zijn eerste vrouw Johanna Maria Sichterman, dochter van de steenrijke Jan Albert Sichterman (de "koning van Groningen"). Het jongetje rechts is hun oudste zoon Jan Albert, genoemd naar zijn grootvader. Schilderij uit 1748 van Philip van Dijk*

De plek

Zoals bleek uit de bovengenoemde notariële aktes werden de landerijen die vroeger bij het Huis De Bult behoorden nog tot ver in de 19e eeuw "het bultje" genoemd. Die naam lijkt aan te geven dat het huis ooit op een verhoging was gebouwd. Nogmaals kijkend naar de kaart zien we dat het huis iets ten noorden van de nu verdwenen Zijllaan lag. Ooit was deze weg, ook wel het Munnikepad genoemd, het westelijke deel van de verbindingsweg tussen het klooster Aduard en de bijbehorende kloosterschool (de "Rodeschool") in de buurt van Bedum. Het oostelijk deel van deze weg is bewaard gebleven en kennen we nog steeds onder de naam Munnikeweg. Eeuwenlang hebben monniken en kloosterleerlingen intensief gebruik gemaakt van deze weg om school of klooster te bereiken. Toch waren het niet de monniken van Aduard die deze weg hebben aangelegd. Toen het klooster van Aduard in 1180 werd gesticht, was de weg al eeuwenoud.

Dat blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat in de jaren 70 van de vorige eeuw de archeologe dr. Marijke Miedema langs de Zijllaan een aantal verhoogde woonplaatsen traceerde, deels daterend uit de Romeinse tijd en deels uit de vroege middeleeuwen (afb. 4). Op één van die verhoogde woonplaatsen uit de vroege middeleeuwen (800-1000) is in een tot nu toe onbekend jaar huis/boerderij De Bult gebouwd.

De in de advertentie genoemde bouwmaterialen (zware klooster en bakstenen) geven wel enige indicatie van de tijd van ontstaan. Van oorsprong werden

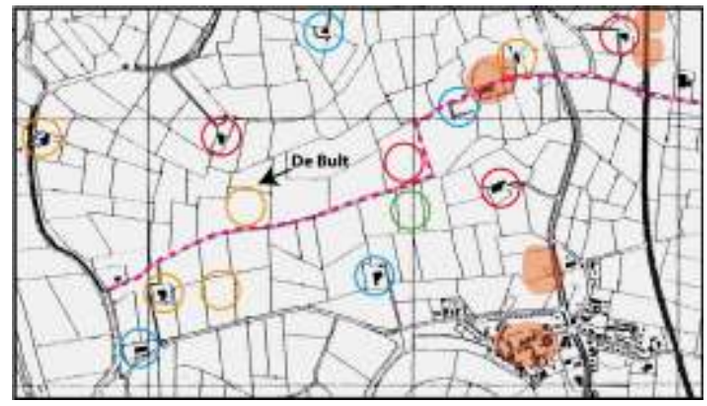

Afb. 4 *Datering van de verhoogde woonplaatsen rondom de Zijllaan/het Munnikepad (weergegeven met rode stippellijn). Naar een onderzoek, zoals beschreven in de dissertatie van Dr. M Miedema uit 1983. Rode cirkels: huiswierden daterend uit de Romeinse tijd (200 voor – 200 na Chr). Oranje cirkels: huiswierden daterend uit 800-1000 na Chr. Bij de pijl de locatie van Huis De Bult*

kloosterstenen of –moppen gebruikt voor de bouw van kerken, kloosters en steenhuizen (voorloper van de borgen). Dat gebeurde vanaf circa 1200, toen de eerste steenovens in het Groninger land begonnen met de productie van deze zeer grote, van klei gebakken stenen. Woonhuizen en boerderijen werden in die tijd nog van hout gemaakt, Maar toen in de 80-jarige oorlog veel kloosters werden verwoest en/of afgebroken kwamen er massa's kloostermoppen vrij die opnieuw gebruikt konden worden om er huizen of boerderijen mee te bouwen. Ook in Hekkum treft men sporen aan van deze oude bouwmaterialen, bijvoorbeeld in de fundamenten van de boerderij Hekkumerweg 4. Waar de kloostermoppen vandaan gekomen zijn, is niet meer te achterhalen, maar het dichtbij gelegen klooster Aduard zou een goede kandidaat geweest kunnen zijn. Dat klooster werd in 1580 grotendeels verwoest door Staatse troepen, waarna in de jaren die volgden de overblijfselen werden afgebroken en afgevoerd. Rond 1600 moeten er dus veel kloostermoppen zijn vrijgekomen, waarvan een deel via het Reitdiep mogelijk naar Hekkum is versleept.

Misschien is omstreeks deze tijd ook het grote Huis De Bult ontstaan, deels opgetrokken uit de in die tijd ruim voorhanden zijnde kloostermoppen en gebouwd op een verlaten huiswierde langs de Zijllaan. In dat geval zou het vervallen huis uit de advertentie van 1796 dus zo'n 200 jaar oud geweest zijn. De formulering "groot huis" zal niet voor niets gebezigd zijn. Kennelijk ging het om een bouwwerk dat méér was dan een boerderij, in ieder geval in eerste opzet. Misschien moeten we

denken aan een huis dat vergelijkbaar is met dat van de familie Roebers waarover Reina de Lange elders in dit blad geschreven heeft. Een huis gebouwd door rijke stadjers, die hun deftige herenbehuizingen in de stad Groningen in de warme zomermaanden graag verwisselden voor een comfortabel buitentje in de Ommelanden. Dat bij de verkoop in 1798 de grond nog steeds in handen was van een welgestelde Groningse familie spreekt boekdelen.

De huidige situatie

Om een indruk te krijgen van de plaats waar Huis De Bult ooit gestaan heeft, hebben Jan de Groot en ik - na toestemming van de huidige eigenaar van de grond, boer Ruigrok - een bezoek gebracht aan de betreffende plek. De Zijllaan/Munnikepad bestaat niet meer. De laatste sporen van deze eeuwenoude weg werden bij de ruilverkaveling Sauwerd definitief uitgewist. Gelukkig gaf de nog wel aanwezige Munnikesloot ons voldoende houvast om te bepalen waar de weg ooit gelopen heeft en waar ongeveer Huis De Bult gelegen moet hebben. Nog steeds is er een aanzienlijk hoogteverschil met de omliggende landerijen. Het uitzicht naar alle kanten bleek fenomenaal te zijn. Inderdaad, een schitterende plek om te wonen! Dat hebben de rijke stadjers indertijd goed begrepen (afb. 5).

Boer Ruigrok had ons gezegd dat hij in al die jaren dat hij de grond in bezit heeft nooit enig spoor van bewoning gezien heeft, ook niet bij het omploegen van de grond. Desondanks vonden we bij het uit elkaar schuiven van een paar molshopen op die plek kleine fragmenten baksteen!

De geschiedenis

De geschiedenis van het Huis de Bult blijft in nevelen gehuld. Weten we van de andere boerderijen in Hekkum betrekkelijk nauwkeurig wie in de loop van de tijd de bewoners en de eigenaars zijn geweest, van de Bult weten we opmerkelijk weinig. Blijkbaar is het Huis/de boerderij één van die bouwwerken waarvan door een ongelukkig toeval nauwelijks documenten zijn overgeleverd.

Wél bekend is de laatste bewoner, Klaas Arijs, die ten tijde van de verkoop in 1798 al overleden was. Klaas Arijs was in 1722 in Oosternieland geboren en woonde als twintiger enige jaren in Noorddijk. Daar trouwde hij in 1749 met Auke Freriks, met wie hij twee kinderen kreeg: Grietje en Arijs. Omstreeks 1756 trouwde hij opnieuw, nu met Tjaakjen Hendriks. Het paar woonde in de Butjesstraat te Groningen, waar in 1757 zoon Hendrik werd geboren, die gedoopt werd in de Martinikerk. Niet veel later moeten Klaas en Tjaakjen met

Afb. 5 *De locatie van Huis De Bult is vanuit de lucht nog steeds te zien in het landschap. Pal in het midden van de foto is een rechthoekige lichte plek te zien; hier heeft het Huis gestaan. Links op de foto, aan de rechterkant van de sloot, zijn nog vaag de sporen van de voormalige Zijllaan/Munnikepad te zien; rechts Rijnsterheerd. Foto: Mark Schuurman, mei 2020*

hun kinderen naar Adorp zijn verhuisd, want daar werd in 1759 zoon Jacob geboren, gevolgd door Trijntje in 1765 en Pieter in 1768. Wanneer het gezin z'n intrek nam in Huis De Bult is niet helemaal duidelijk, maar uit een aantal gerechtelijk akten blijkt dat er financiële zorgen waren. Waarschijnlijk daarom deed Klaas Arijs in 1781 een poging Huis de Bult te verkopen. Toen dat niet lukte leende hij verschillende keren aanzienlijke sommen geld uit de diaconie kas van Adorp. In 1789 was het bedrag zo hoog opgelopen, dat de diakenen terugbetaling eisten van de schuld die inmiddels 620 Car. guldens bedroeg. Klaas Arijs beloofde rente te betalen tot het hele bedrag was afgelost, waarbij zijn "behuizinge De Bult" met de beklemming van 21 grazen land als onderpand diende. Maar zijn financiële positie bleef miserabel. Toen hij op 21 april 1796 overleed waren de schulden nog steeds torenhoog. De diaconie van Adorp zag geen andere uitweg dan het onderpand, Huis De Bult, nog datzelfde jaar te koop aan te bieden.
De beide verkoopadvertenties genoemd aan het begin van dit artikel beschrijven het te verkopen object achtereenvolgens als "een boerenplaats (De Bult)" en "een groot Huis de Bult genaamt". Die aarzeling tussen boerenplaats en (groot) Huis doet vermoeden dat het gebouw weliswaar door Klaas Arijs als boerderij gebruikt werd, maar dat de benaming "Huis" nog steeds niet helemaal uit de volksmond en het geheugen verdwenen was. "Huis" als mogelijke verwijzing naar "deftig buitenhuis", wat Huis De Bult, evenals Huis Roebers vermoedelijk ooit geweest moet zijn.

Verder is over de geschiedenis van dit "Grote Huis" niets met zekerheid te zeggen. Aaltje Miedema attendeerde me op een zekere Derk Ebels, die in 1721 meier (huurder) was van 21 grazen land, waarvan Juffer Lissabon de eigenaar was. Derk Ebels woonde volgens het lidmatenregister van Adorp in Hekkum, en gebruikte precies het aantal grazen grond dat bij Huis De Bult behoorde. Was hij een bewoner van De Bult? Als dat zo is, is de eigenaar van de bijbehorende grond in 1721 ene Juffer Lissabon. Speurend naar wie deze Juffer Lissabon geweest kon zijn, ontdekte ik dat een zekere Lucas van Lissebon in 1619 getrouwd was met Elisabet Buckhorst. De familie Lissebon was dus verwant aan de fam. Buckhorst (zie artikel van R. de Lange), waarvan bekend is dat ze veel grond in Hekkum bezaten! En de familie Buckhorst was op haar beurt weer verwant aan de familie Roebers. Zou de voorname voorganger van het Grote Huis De Bult mogelijk eens bewoond geweest zijn door één van deze families? Staat op de kaart van het Westerkwartier uit 1680 (zie de cover van dit blad) daarom een deftig huis afgebeeld precies op de plek waar we het Huis De Bult gesitueerd hebben? Dan zou alleen de naam van het huis (Roebers) niet kloppen. Maar gezien de familierelaties tussen de families Buckhorst, Roebers en Lissebon is zo'n vergissing ook nog wel te begrijpen.

Het Huis te Adorp
Het bovenstaande hoofdstukje is niet meer dan een gebrekkige poging iets van de mogelijke geschiedenis van Huis De Bult te schetsen. Zolang er niet meer documenten boven water komen die hun geheimen prijsgeven, moeten we het hier voorlopig mee doen.
Of misschien toch nog een kleine aanvulling? In *Het schatregister voor de jaartax van 1556 en het Huis te Adorp* door R.H. Alma vertelt de auteur over de familie Coenders die in de 16e eeuw grond en waarschijnlijk ook een huis in eigendom had onder Adorp. Het gaat om Albert Coenders, burgemeester van Groningen, die in de 16e eeuw via de familie van zijn echtgenote Anna Eelts in het bezit kwam van 62 grazen land, waarschijnlijk in de buurt van Rijnsterheerd. Bewijs van de aanwezigheid van de familie Coenders in Adorp is de zandstenen zerk voor de in 1561 overleden kleinzoon van de burgemeester, een kind nog, die in 1987 in de kerk van Adorp werd teruggevonden. Diens vader, Johan Coenders, erfde de bezittingen te Adorp, maar maakte zoveel schulden dat hij het "Huis te Adorp" en het bijbehorende land gedwongen moest verkopen. Gesproken werd toen van "dat huess ende verkofte heerdt landes tho Adorp". Dat was in 1572. Het feit dat hier gesproken werd over een "Huis" maakt duidelijk dat het bouwwerk veel meer was dan een boerderij. Sinds de verkoop in 1572 heeft het Huis waarschijnlijk geen adellijke bewoners meer gekend. Waar dit "Huis te Adorp" ooit gelegen heeft, is helaas niet bekend, schrijft Redmer Alma. Zou het niet de voorloper van Huis De Bult geweest kunnen zijn? Dan zou het Huis aanmerkelijk ouder geweest zijn dan wij aan het begin van dit artikel gesuggereerd hebben.
Alleen een nieuwe, tot nu toe onbekende bron, kan daarover uitsluitsel geven. Tot zover is het gissen.

Bronnen:
- M. Miedema, *Vijfentwintig eeuwen bewoning in het terpenland ten noordwesten van Groningen*. Drie delen. Dissertatie VU Amsterdam, 1983
- R.H. Alma, *Het schatregister voor de jaartax van 1556 en het Huis te Adorp*. In: Gruoninga 38 (1993), 167-171.
- Ben Westerink, *Het verhaal van een oude weg*. In Diepgang nr 5, jaargang 2, sept. 2014
- Groninger Archieven, Gerechten van Hunsingo 1600-1811
Met dank aan Klaas Bijsterveld en Aaltje Miedema.

Herstel van het slotenpatroon bij Hekkum

door Jan de Groot

In opdracht van Het Groninger Landschap zijn in augustus 2020 twee draglines aan het werk gezet om achter Hekkum in totaal acht voormalige sloten weer in ere te herstellen. Daarmee kan een eeuwenoud verkavelingspatroon weer zichtbaar gemaakt worden, wat feitelijk het herstel betekent van een belangrijke cultuurhistorische waarde. Tegelijk wordt hierdoor ook bijgedragen aan de vernatting van het gebied wat belangrijk is voor de talloze weidevogels die vooral in het voorjaar hier bivakkeren.
Het betreft enerzijds de Wieken of Hekkumer Uiterdijk, het gebied westelijk van de oude Hunzemeander tussen Hekkum en het Reitdiep. Daarnaast worden ook sloten hersteld in het gebied noordelijk van het fietspad naar de Westingersluis, tussen Hekkum en het Sauwerdermaar.

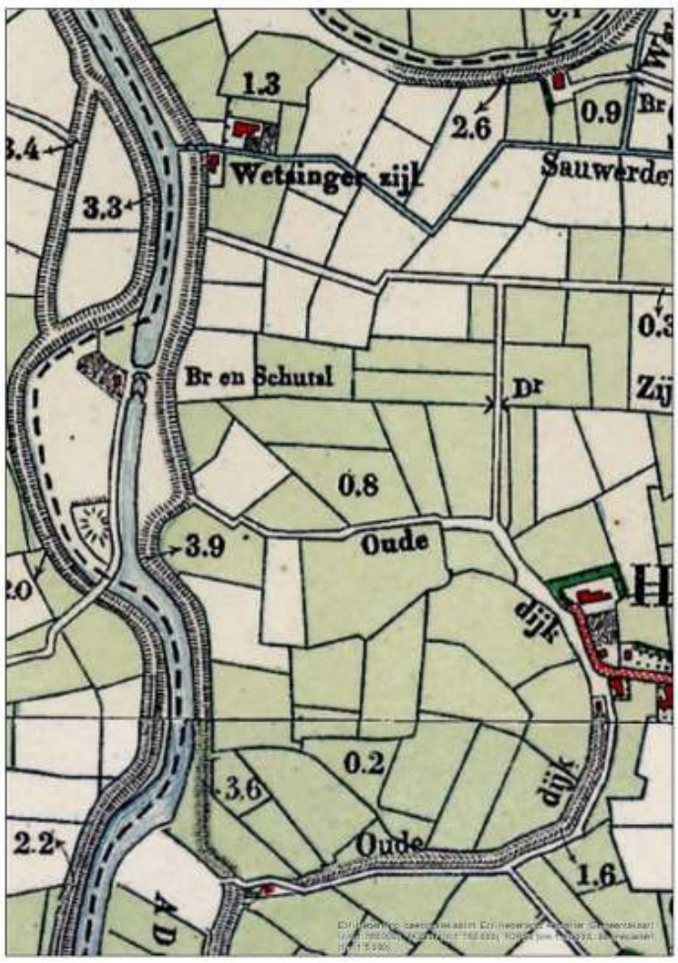

Afb. 1 *Topografische kaart 1909*

Verkavelingspatronen zijn meestal behoorlijk "slijtvast" en geven dus een belangrijk inzicht in de inrichting en het gebruik van een gebied. Het Groninger Landschap heeft teruggegrepen op het patroon van ver vóór de Ruilverkaveling Sauwerd, namelijk zoals dat patroon zichtbaar was op de topografische kaart van 1909 (zie afb. 1). Vergelijking met de eerste Kadasterkaart van 1823 laat mooi zien dat er in de 19e eeuw weinig is veranderd in dit gebied.

In de Wieken worden drie sloten aangepakt (afb. 2); hierdoor worden oude perceelgrenzen weer hersteld:

Afb. 2 *Aanpak in de Wieken. Hekkum ligt aan de rechterkant van het kaartje*

Vijf sloten zijn weer zichtbaar gemaakt in het noordelijk liggende terrein (afb. 3):

Afb. 3 *Aanpak in het terrein noordelijk van de Wieken; Hekkum ligt in de hoek rechtsonder*

De sloten zijn aangelegd in een heel ondiep profiel: relatief ondiepe greppels (50 cm), maar met heel flauw oplopende oevertaluds (breedte ongeveer 3 meter). Zo kan er én relatief veel water worden vastgehouden én veel oppervlakte worden gerealiseerd voor plasdrasgebied. Zo wordt de oever geschikt gemaakt voor een gevarieerde begroeiing, wat weer in het voordeel is van oever-, water- en weidevogels (voedsel zoeken, maar ook bescherming).

De uitgegraven grond is verzameld in een gronddepot vlakbij de Hekkumerweg. Deze voorraad zou kunnen worden aangesproken om eventueel de oude dijk tussen Hekkumerweg 15 en de Reitdiepdijk weer zichtbaar te maken. Daarmee zou ook een ander oud patroon, namelijk dat van de dijk die het land zuidelijk en oostelijk van de voormalige Hunzemeander moest beschermen, weer hersteld worden.
Een mooi initiatief, dat een oeroud cultuurpatroon weer in ere herstelt, nieuwe kansen biedt voor veel soorten vogels, zoals grutto's, kemphanen, eenden, ganzen, tureluurs en kievieten én is uitgevoerd buiten het broed- en trekseizoen!

Bron:
- Het Groninger Landschap; notitie *Herstel Verkavelingspatroon Reitdiep Midden*

De Bijbel van Sijtske Duirts (1769-1830)

door Gerta Boonstra (foto's Syb Boonstra)

Kees Raangs uit Sauwerd is de eigenaar van een bijbel uit 1772 die ooit toebehoorde aan Sijtske Duirts. Hij kocht hem lang geleden bij een antiquair vanwege de naam Jan Raangs die op het voorblad werd genoemd. Sijtske Duirts was de derde echtgenote van Jan Raangs uit Wetsinge (het *Jeudenploatske*), die in 1779 de boerderij *Rijnsterheerd* op Hekkum kocht. Daar overleed zijn eerste vrouw Eenje Pieters op jeugdige leeftijd. En ook zijn tweede vrouw, Maria Gerrits, werd niet oud. Ze overleed in 1797 in het kraambed bij de geboorte van het vierde kind. In het jaar 1800 trof het noodlot Jan Raangs nogmaals door de dood van zijn oudste dochtertje Anje.
Dat is de situatie waarin de 32-jarige Sijtske Duirts terecht kwam toen ze in april 1801 trouwde met tweevoudig weduwnaar Jan Raangs en bij hem introk op Rijnsterheerd. Uit haar ouderlijk huis in Bellingeweer nam ze een aantal persoonlijke spulletjes mee, waaronder ook de bovengenoemde bijbel. Dat de bijbel haar persoonlijke eigendom is blijkt uit een van de bladen voorin, waar in bijzonder fraaie letters haar naam geschreven staat, omgeven met sierlijke halen en tekeningen van bloempjes, blaadjes en eikeltjes. En daarboven een vreemd mythisch wezen, half mens half vogel, dat zich niet onmiddellijk laat duiden (afb. 1). Onder de naam van Sijtske Duirts staat een religieuze tekst, die speciaal voor haar geschreven lijkt te zijn, te beginnen met haar geboortedatum en geboorteplaats (Westerdijkshorn), gevolgd door een soort gebed en de wens dat ze uit dit boek (de bijbel) zal leren, zodat ze niet onbekeerd zal sterven. Op de naastliggende pagina, al

Afb. 1

Afb. 2

even fraai versierd met vergelijkbare tekeningetjes en opnieuw datzelfde mythische wezen, staat ook een religieuze tekst, maar nu minder persoonlijk. Het zijn citaten uit de bijbel, de catechismus, en .. uit het werk van Jacob Cats, de volksdichter uit de 17e eeuw, met wiens gedicht *De Bijbel* de tekst begint (afb. 2):

Lees mij vrij zevenmaal
Ja, zeventig maal zeven
Nog vat uw brein niet 't al
Wat in mij is geschreven
Hoe meer gij in mij zoekt
Hoe meer gij in mij vindt
Hoe meer gij in mij leest
Hoe meer gij mij bemint

De teksten op de twee kleurrijke bladen zijn geschreven in een regelmatig, geoefend handschrift, en hebben een duidelijke samenhang met de omringende tekeningen. Misschien hebben de ouders van Sijtske Duirts een regionale kunstenaar of talentvolle amateur verzocht om zowel de (aangeleverde) tekst als de versieringen op papier te zetten, waarna de fraaie bladen in de bijbel van hun dochter werd ingebonden. Wat we in ieder geval wél weten is de naam van de kunstenaar die enigszins verstopt op het rechterblad is achtergelaten. Boven de fraai gekalligrafeerde naam van Sijtske Duirts en het mythische wezen staat namelijk onopvallend de naam Jan Struik geschreven (zie afb. 1). Dat moet haast wel de naam van de kunstenaar zijn. Zoekend bij *allegroningers.nl* zien we dat iemand van die naam in Adorp heeft gewoond waar hij in 1791 is overleden. Was hij de maker van de kleurrijke tekeningen in de bijbel van Sijtske Duirts? En is er misschien meer werk van hem overgeleverd? We roepen de lezers van Diepgang op om eventueel nog aanwezige familiebijbels te checken op vergelijkbare versieringen en op de naam Jan Struik.

Enkele jaren na haar huwelijk met Jan Raangs werd de bijbel van Sijtske Duirts voorzien van de "Evangelische Gezangen", uitgegeven in 1805. Tegelijk met deze uitbreiding werd ook een nieuw voorblad ingebonden, waarin de namen van de eerste twee kinderen uit het huwelijk van dit echtpaar werden vermeld (afb. 3).

Afb. 3

Ontroerend is dat de eerstgeborene Anje werd genoemd, naar het in 1800 overleden dochtertje van Jan Raangs en het tweede kind Maria naar Maria Gerrits, de tweede vrouw van Jan Raangs, die in 1797 overleed.

Oud Nieuws

Groninger Courant, 8-12-1820

De E. Jakob R. van BRUGGEN en Vrouw prefenteren uit de hand te Verkoopen : hunne **BOERENPLAATS**, bestaande in een Binnenhuis. Keuken, Karnhuis en Vriesche Schure, no. 14, met de **VASTE BEKLEMMINGE** van 84 Grazen kostlijk Groen- en Bouwland, staande en gelegen onder Adorp. op Hekkum, doende jaarlyks tot hure 250 guldens. Die hier van gading maakt, kan zich by bovengemelde vervoegen.

Toelichting redactie

Deze advertentie betreft, naar onze mening, boerderij De Wieken. Op de kadasterkaart van 1832 is Jakob Reinders van Bruggen eigenaar van de boerderij, zoals ook de advertentie stelt. De kadasterkaart is gepubliceerd (voor het eerst!) in 1832, maar heeft mogelijk gebruik gemaakt van gegevens van veel oudere datum. De bij de boerderij horende landerijen lagen allemaal in de zuidelijke helft van de Wieken. Bron: https://hisgis.fa.knaw.nl/

Groninger Courant, 4-1-1831

Mr H van Bolhuis, Procureur en Notaris, zal, ten overstaan van den Heer VREDEREGTER van het Kanton Winsum, en ten verzoeke van SIMEN LUITJES WIERENGA , Landbouwer op Hekkum, onder Adorp , benevens van de Kinderen en Erfgenamen van wijlen JAN RAANGS van RIJN en SIJTSKE DUURTS van DIJKEN, in leven Echtelieden, publiek presenteren te Verkoopen :
I. Eene kapitale **BOERENPLAATS (RIJNSTERHEERD** genaamd), met de VASTE BEKLEMMING van ongeveer 31 Bunders uitmuntend best Land, doende jaarlijks tot huur f 205 - 00, staande en gelegen op Hekkum, onder Adorp; en
II. De **VASTE BEKLEMMING** van ongeveer lO1/2 Bunders best Land, mede aldaar , jaarlijks tot huur doende f 63 - 00.
Deze Verkoop zal zijn op Vrijdag, den 14 Januarij 1831, des voormiddags te 10 uren, ten huize van den Deurwaarder H. J. KRUISINGA , te Adorp.

Toelichting redactie

De in de advertentie onder II. genoemde "10 1/2 bunders best land" zijn de landerijen die Jan Raangs (van Rijn) in 1798 had gekocht. Deze landerijen behoorden bij boerderij De Bult!

NvhN, 20-1-1925

Groenplaatsje - Adorp.

Bij gesloten briefjes wordt ten verz. van den Heer F. VELDMAN te Hekkum, voor 3 of 4 jaar **te huur aangeboden.**

Een Boerderijtje,

met naar keuze 1.55.70 of 6.03.00 H.A. groenland, gelegen te Hekkum.

Te bezichtigen Maandags en Donderdags, namiddags van 1—4 uur.

Condities liggen ter inzage in het logement VAN ZIJL te Sauwerd; voorts voorwaarden ter inzage en briefjes in te leveren vóór of op **Zaterdag 31 Januari 1925,** ten kantore van

Mr. C. DE RANITZ,
Nots. te Winsum.

NvhN, 7-1-1928

GROENBOERDERIJTJE
ADORP.

Bij gesloten briefjes zal ten verz. van den Heer F. VELDMAN te Hekkum worden verhuur, voor 3 jaar:

Eene Boerenbehuizing,

waarin stalruimte voor 12 koeien, met 8.64.10 H.A. best oud-Groenland, gelegen te Hekkum.

Te bezichtigen des Maandags en Donderdags.

Kaart en voorwaarden ter inzage in het logement VAN ZIJL te Sauwerd.

Voorts ter inzage en briefjes in te leveren vóór of op Maandag 23 Januari 1928 ten kantore van:

Mr. C. DE RANITZ,
Notaris te Winsum.

Vraag redactie

Wie van de lezers kan ons informeren over deze twee boerderijen? Of is het één en dezelfde behuizing? Het bijbehorende groenland verschilt in grootte; ook is er bij de tweede advertentie sprake van ruimte voor koeien. De verhuurder is dezelfde, F. Veldman, de huurperiode ook.

Tips

Archeologische Vereniging Noord-Nederland

De Archeologische Vereniging Noord-Nederland bruist van activiteiten. Zowel archeologisch onderzoek, lezingen en cursussen staan voor het nieuwe seizoen in de startblokken. Via de nieuwsbrief en de website laten zij weten wanneer en waar de activiteiten plaatsvinden. Actueel is een vondst in Groningen--Zuid: bij een opgraving aan de Van Houtenlaan in de stad Groningen hebben archeologen de eerste bewoning van het dorp Helpman gevonden.
Tot hun grote verrassing ontdekten de archeologen bij een routine-opgraving een middeleeuws erf in wat nu een wijk is aan de zuidkant van de stad. Het gaat om een complex met een boerderij en een aantal kleinere bijgebouwen, omgeven door een gracht. Zie voor een uitgebreid verslag van Reinder Smith met foto's en een filmimpressie:
https://www.rtvnoord.nl/nieuws/220865/Archeologen-vinden-12e-eeuwse-restanten-van-het-dorp-Helpman

Zie voor Nieuws m.b.t. de AWN, afdeling Noord-Nederland:
www.awn-archeologie.nl/afdeling/noord-nederland/sample-page/

Onze nieuwe gemeente

De documentaire *Op weg naar een nieuwe gemeente: Het Hogeland* van filmmaker Sarah Stiles uit Houwerzijl zou in het voorjaar vertoond worden op diverse locaties. Dit kon uiteraard, door het coronavirus, geen doorgang vinden. En toch is deze fraaie film voor iedereen te zien: via de website www.hogelandfilms.nl .
De documentaire is een tijdsbeeld van een gemeenschap tijdens de herindeling van de vier meest noordelijke gemeenten van Groningen. De filmmaker volgde de ontwikkelingen achter de schermen op weg naar de vorming van de nieuwe gemeente. De film is een soort roadmovie geworden van de afgelopen jaren en een mooie afwisseling van serieuze momenten met humor tijdens het voorbereidingsproces. Fraaie beelden van het Hogeland en mooie initiatieven van inwoners komen voorbij: een beeld van hoe gemeente en inwoners met elkaar wonen en werken.

Website Historische Kring Ubbega

Kijk ook eens op onze website www.ubbega.nl. Aankondigingen van activiteiten en nieuws, wetenswaardigheden, archief en oude nummers van Diepgang!

Colofon

DIEPGANG is een uitgave van de Historische Kring Ubbega en wordt drie keer per jaar gratis aan de leden van de Historische Kring toegezonden.

Redactie
Gerta Boonstra, Oosterstraat 12, 9771AS Sauwerd, gertaboonstra@planet.nl
Jan de Groot, De Groenlanden 16, 9771BV Sauwerd, groot593@gmail.com
Bé Kuipers, Noorderweg 13, 9771BP Sauwerd, be.kuipers@gmail.com
Ben Westerink, Zuiderstraat 5, 9774PL Adorp, b.h.c.westerink@rug.nl

Contactadressen Historische Kring Ubbega
Gerta Boonstra, Oosterstraat 12, 9771AS Sauwerd, gertaboonstra@planet.nl (secretaris)
Ben Kwerreveld, Zuiderstraat 1, 9774 PL Adorp, kwerrod@gmail.com (penningmeester/ledenadministratie)
website: www.ubbega.nl

De contributie bedraagt € 15,- per jaar (meer mag natuurlijk altijd) en kan alleen door automatische incasso worden voldaan.
De prijs van Diepgang bij losse verkoop (nummer van 12 pagina's) is € 2,50 per stuk.
Diepgang wordt geprint bij de Opmaakfabriek te Groningen.
ISSN: 2468-841X

Overname uit deze uitgave is toegestaan met bronvermelding.